



גנזיא

כתב-עת לפרסום תעודות ומסמכים מדברי ימי חסידות חב"ד



א

ש"פ קדושים ה'תשפ"ד

חברי המערכת:
ישראל ברדה, שלמה ברדה

תודת המערכת נתונה לרב מרדכי גלזמן על
הערותיו המועילות, ולר' ניסן רופו על
סיועו בתרגום מרוסית ללשון הקודש.

פתח דבר

אנו מוציאים בזה את הגליון הראשון של 'גְּנִיָּא', שיוקדש לפרסום תעודות ומסמכים הקשורות בתולדותיה של חסידות חב"ד לענפיה, באופן מוער, ככל שיתאפשר בידינו.

ייסוד במה זו מצריך להבהיר את עצמו, שכן על אף שבעידן זה מתפרסם חומר רב, גם בדפוס – בספרים ובתשורות, וגם במקוון – באתרי אינטרנט וברשתות החברתיות, הנה מלבד שאין הם מהווים מסגרת קבועה בעבור פרסום חומר ייעודי שכזה, פעמים רבות הדברים הולכים ואובדים בתוך שפע המידע הרב.

בקובץ זה אנו מביאים שני מכתבים מר' אליהו חיים אלטהויז אל אדמו"ר הריי"צ, מקיץ תרפ"ט. על הקשרן ראו להלן.

אנו תקווה להשי"ת שנצליח להתמיד בהוצאת קובץ זה. באם למי מהקוראים יש חומר שהוא מעוניין לשתפנו בו, גם אם החומר פורסם מכבר, או הערות וכיו"ב, ניתן לשלוח אלינו בדוא"ל: merchav24.8@gmail.com

המערכת

עש"ק פ' קדושים,
ב' אייר, ה'תשפ"ד,
כפר חב"ד

אגרות ר' אליהו חיים אלטהויז

'ידיד בית רבי החסיד הידוע הו"ח וכו' הר' אליהו חיים בן הר' פנחס טודרוס אלטהויז הי"ד'¹ נולד בכ"ט מרחשון תרל"ב, בניקולייב.² רא"ח היה מקושר בלב-ונפש לכ"ק אדמו"ר הרש"ב ובנו כ"ק אדמו"ר הריי"צ. רא"ח יצא בגפו מרוסיה בשנת תרפ"ח,³ כאשר רעייתו ובני ביתו נשארים בברית המועצות. באמצע שנות ה'תר"צ הצליחה רעייתו מרת חיה גיטל לבית דוברוסקי⁴ להיחלץ ולהגיע לריגה, מקום מושב בעלה רא"ח. בהמשך נספו שניהם בשואת יהודי ריגה, בי' ובי"ח כסלו תש"ב. ראוי הוא רא"ח לכתוב עליו בהרחבה,⁵ אך במסגרת זו לא נעסוק בכך.

רא"ח שלח ארבע עשרה אגרות אל אדמו"ר הריי"צ בעת נסיעתו לארץ ישראל ולארצות הברית, בקיץ תרפ"ט-חורף תר"צ. צרור אגרות אלו נשמרו בארכיונו של אדמו"ר הריי"צ, ועל גליון נייר בצירוף למכתבים נרשם: "מכתבי אלטהויז אלי בעת היותי בארה"ב שנות תרפ"ט-תר"צ".

בתקופת כתיבת המכתבים שלפנינו רא"ח עדיין שהה לבדו בריגה, ללא קרובים. באגרות הללו הוא מספר את הקורות אותו, משפחתו וב'בית הרב'. בכתיבתו הוא שופך את לבבו כגון המתחטא לפני אביו ומבקש רחמים על עצמו ועל בני ביתו שיוכל להתראות עמו.

¹ לשון כ"ק אדמו"ר זי"ע אודותיו, ראו: ספר המאמרים תש"ח, עמ' 264, הערה א.

² על-פי רישומים רשמיים.

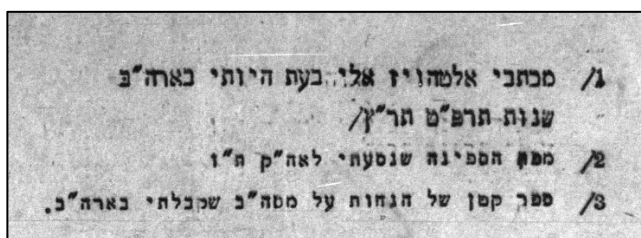
³ ר' שלום דובער לוי, תולדות חב"ד בפולין, ליטא ולטביא, ניו יורק תשע"א, עמ' ס.

⁴ נולדה בכ"ט טבת תרל"ז (על-פי רישומים רשמיים).

⁵ וכבר נכתב בכמה מקומות, ומהם: ר' ישראל אלפנביין, חסידים הראשונים, כרך ב, רמלה תשס"ה, עמ' 219-226. תיאור נוסף על אישיותו נכתבו על-ידי אחיינו מר עמנואל הרוסי. – תשורה ברדה-גוברג, ג' טבת תשע"ט, עמ' 82-77.



ר' אליהו חיים אלטהויז



גליון הנייר שצורף לאגרות רא"ח

[א]

בקיץ תרפ"ט ערך אדמו"ר הריי"צ מסע לארץ ישראל לבקר במקומות הקדושים. היציאה מריגה הייתה בכ"ב תמוז, כאשר כלל החסידים ליוו את הרבי עד תחנת מיטוי וכמה וכמה עד תחנת מייטאן ובתוכם רא"ח.⁶ בו ביום, עם חזרתו לביתו, העלה רא"ח על הכתב את רשמיו מהמאורע. חציו השני של המכתב נכתב למחרת, ובו מוסיף לכתוב משלום בני 'בית רבי'.

המכתב להלן נדפס בחלקו על ידי ר' שלום יעקב חזן, 'משפאליענא על הכותל המערבי...' , בית משיח, גליון 185 ('ח סיון תשנ"ח), עמ' 31-32. משם הועתק אל: ר' דוד זאב רוטנברג, מסע הרבי בארץ הקודש, כפר חב"ד תשנ"ט, עמ' 37-39; קובץ לחיזוק ההתקשרות, גליון כח (ראש השנה תשע"א), עמ' 6-22. ועוד.

ב"ה, יום ג' כ"ב תמוז תרפ"ט ריגה, שעה ששית ערב

כ"ק אדמור"ר שליט"א

אם כי בהשעות האחדות האלו לא נתחדש ולא נתוסף מדברים שיש בהם ממש, אפס בכדי להרגיע מעט את רגשי לבבי מרוב ההתרגשות הצמאון והגעגועים אשר מקרוב באו אֵלַי, ונתוספו על הישנים הקבועים מכבר עמוק עמוק בלבבי, ומרגיש אני אותם עתה בכפליים, אמרתי אקח עטי בידי לספר לרבינו הקדוש שליט"א מהנסיעה, הקטנה בכמותה והגדולה באיכותה ובערכה, ואשר תשאר בעולם [ה]יסטורי החסידים עד עולם, ובזה אמצא מרגוע לנפשי הצמאה והעיפה.

אחרי הסתלקות והתעלמות מעינינו האור הגדול,⁷ וגמרנו באחרונה ברכה המשולשת,⁸ תחלת הכל נשארנו כלנו על מקומינו "וויא אָפּ גישמיסניע"⁹ וכל אחד ואחד מנענע את ראשו לפני חברו בלי אומר ובלי דברים כנוע עצי היער מלפני הרוח. וכמה דיבורים עמוקים גבוהים ונשאים נשמעו בלבבינו בהדומי' הקצרה הזאת, ורק מרוב עומק פנימיותם ועצמותם הפשוטה לא נתנו להגלות

⁶ ראו רשימת אדמו"ר הריי"צ, בתוך: ר' דוד זאב רוטנברג, מסע הרבי בארץ הקודש, כפר חב"ד תשנ"ט, עמ' 247; מבוא לספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א, עמ' כא.

⁷ כלומר, יציאת אדמו"ר הריי"צ את ריגה בדרכו במסעו לארץ ישראל ולארצות הברית.

⁸ נשא ו, כד-כו. ראו ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א, עמ' 74.

⁹ = כְּהַלּוּמִים.

בגשם ע"י עקימת שפתיים דהוי מעשה,¹⁰ ואין האזן הי' יכול לשומען, ואמנם נתגלו לכל אחד מאתנו בהבטת הלב ובקאי' דחכמה, כלומר או בזה או בזה, כי לא כל הלבבות שוות ולא כל העינים ראות בשוה. אני המבקך והחופש חדרי בטן של כל אחד ואחד לידע מה בלבבו? איך ומה הוא מרגיש?

הסתכלתי משעה הראשונה בפניו של כל אחד מהבאים על התחנה בפה ריגה והנוסעים הלאה במרכבה עד מיטא ומייטאן,¹¹ ויגעתי למצא את המעט מזעיר אשר להם נוגע בלבבם יותר עזיבתו של רבינו הק' שליט"א על זמן ארוך כזה. והנה מצאתי שניים אשר עליהם ראיתי במוחש את כאבי לבבם וכי נשברים ונדכאים המה עד היסוד ונפלאות היא בעיני המחזה הנפלאה הזאת. רחוקים הם השניים האלה איש מאחי' במינם, בדעותיהם, בחינוכם, בתהלוכתם ובכל אשר להם! אפס בהכליון והצמאון הזה נתאחדו הלבבות הרחוקות האלו בהרגשן, והלא המה הא', הרבנית הצעירה העדינה הא"ח מב"ת¹² שליט"א. והב' הישר והתמים הד"ר זלמאנאוויץ שי'¹³ מי שלא הסתכל בפניו של האחרון עומד אצל המרכבה מובדל מכל העם העומדים סביב לו, ואין לו שום קישור וחיבור אתם עמם, ובפנים זועפות ודאגות הוא צופה ומביט על פני' הטהר' של רבינו הק' שליט"א, ובאותה רגע שהמרכבה התחילה להפרד מאתנו נשפכו מעיניו דמעות חמות וברגלים רועדות ובפסיעה קטנה הלך אחר המרכבה בלי שום התפעלות חוץ.

כמדומה לי ששום בן אדם זולתי לא הרגיש בו מאומה, ואני בעצמי לא סמכתי על עצמי ורציתי לנסותי אם כן הוא הדבר וודאי כאשר מצייר אותו לפני, וכאשר נתקרב אלי פשטתי לו את ידי ואמרתי לו בזה"ל: Здравствуй доктор почему у вас такое настроение?¹⁴ והשיב לי בזה"ל, ובעינים לחות המתאפקות להראות דמעותיהן Знаете гос[подин] Альтгауз У меня повышена температура Мне нельзя было сегодня совсем выходить из комнаты, но я никак не мог решиться не провожать Реб на вокзал.¹⁵ לא עניתיו כלום על זה. הקשתי וכאבי נעכר, ודימיתי אם לרחוקים כך אָנן מה נעני' אבתרי'. והוחלט הדבר אצלי כי לא טעיתי!

הסתכלתי ראיתי והרגשתי ההבדל הגדול שבין... לבינה... ושאלתי את עצמי מה זה? הלא אתי עמי היתה ובעיני ראיתה, בעת טעות סאלאוויץ,¹⁶ טעות קאסטראמא, ובעת קאסטראמא האמיתי ל"ע, ועוד בעתים יותר קשים ל"ע ולא ראיתה עוד במצב כזה, וענית את עצמי כי היא היא הנותנת

¹⁰ בבא מצינא צ, ב.

¹¹ שמות של תחנות.

¹² = האשת חיל מנשים באוהל תבורך.

¹³ ד"ר דוד זלמנוביץ, אודותיו ראו: אגרות קודש – אדמו"ר הרי"צ, כרך יב, עמ' שצט; שם, כרך טו, עמ' שמד.

¹⁴ = שלום ד"ר, מדוע מצב רוחך כזה היום?

¹⁵ = אתה יודע, מר אלטהוויז, יש לי חום גבוה. היה בכלל אסור לי היום לצאת מהחדר בכלל היום, אבל פשוט לא יכולתי בשום אופן להחליט לא ללוות את הרבי לתחנת הרכבת.

¹⁶ בתחילה נגזר עונשו של אדמו"ר הרי"צ במאסרו בתרפ"ז לעשר שנות גלות בסאלאוויץ (בסיביר), ואחר כך הומר לשלוש שנות גלות בקוסטרומה, עד ששוחרר לחלוטין ב"ב-י"ג תמוז. ראו: ספר השיחות תש"א, עמ' 139.

עד כמה שהענין נוגע יותר בפנימיות ועצמיות אין מקום לחיצוניות, וכמעשה אשר ספר לי כ"ק אדמו"ר שליט"א בשבוע העברה אדמו"ר האמצעי נבג"ם זי"ע מה'ארמילקי בעת התפלה.¹⁷ אשים קץ למלין, וירא אנכי שלא יחשב זאת לעזות וחוצפה חו"ש¹⁸ אשר רחוק אני מזה מאד ד' ישמרנו, ואם בשגגה או בלא דעת אדברה ד' יכפר בעדי.

נסיעתנו חזרה ממייטין היתה ב"ה בטוב, השגנו משקה והרבנית¹⁹ שליט"א נתנה לכל אחד ואחד בפרט פארבייסיין בפנים צוהבות והשגיחה כי כל אחד יאכל לשובע כידוע בעתים אשר כחה בלי גבול. כל אחד ואחד שתה לחיים אֶלִי' וברך אותה ואת רבינו הק' שליט"א. חזרנו המאמר דא"ח האחרון אל יפטר אדם מחברו,²⁰ ואיש את רעהו דברנו והוחלט אצלינו ללמוד דא"ח פעמיים בשבוע, פעם אחת בבית רבינו שליט"א ופעם אחת בביהמ"ד באזור,²¹ יהי רצון אז עס זאל האבין א קיום.²² יודע אני היטב שהרבה הדבר תלוי בי, אבל למורת נפשי ולרוב צערי אינני רואה בי סימן ברכה בלא ב"ב היקרים שי', ותמיד כל היום הנני ברוגז וצער על עצמי, מדוע הריעותי את מעשי, ורעתי תייסרני, אינני מוצא לי מקום, לא ידעתי תכלית היותי פה, ואינני מוצא לי שום עבודה והולך כאובד עצות ר"ל, ד' ירחם עלי.

ב"ה, יום ד' ערב כ"ג תמוז

עשיתי הפסקה, בכדי שאוכל להודיע משלום בית חיינו.

לפנות ערב אתמול באתי אל היכל הרבנית הגדולה²³ שליט"א, הייתי אצלה שליט"א אורח נכבד וחשוב הרבה יותר מכפעם בפעם. הטעם מובן... ספרתי לה בפרטיות מהנסיעה, ובהנאה גדולה שמעה, השתדלתי לחזק אותה שליט"א, ושכרי היתה כמפעלי כי גם היא שליט"א מצאה דברים לחזק גם אותי, וכמוני כמוה לא נתקבלו אלה הדברים בפנימיות, כי לא נאמרו באמת ולא הי' מהדברים היוצאים מן הלב, וכל אחד חשב בלבו מה שחשב. ד"ה²⁴ אָפּ גינארט?²⁵ עליתי למעלה. הרבנית¹⁹ שליט"א היתה בחדרה, ושיינדיליא²⁶ ת' בחדרה, והרח"ם²⁷ שי' הולך מחדר לחדר כמתעתע. נכנסתי ברשות לחדר שיינדיאל דברתי אתה הרבה בלא מרה שחורה, והפעם כל אחד

¹⁷ ראו ספר השיחות תרצ"ז, עמ' 163, ובהנסמן שם בשוה"ג. ועוד. וראו גם: לקוטי ספורים, תשנ"ב, עמ' קפג; רשימות דברים, תשס"ט, עמ' 115.

¹⁸ = חס ושלום.

¹⁹ הרבנית נחמה דינה, אשת כ"ק אדמו"ר הרי"צ.

²⁰ ספר המאמרים תרפ"ט, עמ' 252-258.

²¹ בית כנסת חב"די בריגה ראו: זכרון לבני ישראל, ניו יורק תשנ"ו, עמ' קו-קז; הרב מרדכי גלזמן, לטביא ורבינה, ריגה תש"פ, עמ' 345.

²² = שיהיה לזה קיום.

²³ הרבנית שטערנא שרה, אשת כ"ק אדמו"ר הרש"ב.

²⁴ = דאס הייסט.

²⁵ = זאת אומרת, רמאות?

²⁶ מרת שיינא הורנשטיין, בת כ"ק אדמו"ר הרי"צ.

²⁷ ר' חיים מאיר ראזין, 'משרת'. אודותיו ראו: ר' שמואל קראוס, 'על 'גבאים' ו'משרתים'', בית משיח, גליון 44 (כ"ה) סיון תשנ"ה, עמ' 50.

מאתנו כוון לדעת חברו. היא נסתה אותי לדעת עד כמה קלעתי אל השערה בהבקר על כל אחד. ושבעה רצון וענג אשר מכוונים הי' דעתינו! נודעתי כי הרבנית שליט"א בחדר האכל. נכנסתי ונתקבלתי ברוב אהבה וחיבה יתירה ואחר בא גם ידידינו הרמ"ח שי'²⁸ ישבנו שעה ארוכה עד שהגיע זמן לימוד דא"ח בהבאזאר²¹ אשר קבעתי עת בהמרכבה. ונסענו כלנו, אני, הרמ"ח, הרי"ף,²⁹ הר"א וויילער³⁰ שי', ומצאנו שם את כל אנ"ש שי' מוכנים מחכים כבר אותנו. הנאספים בערך עד ששה מנינים כן ירבו. כלם בחרו בי למגיד ודורש. ואני לא נתתי להם לסרב אותי הרבה כי אוהב אני בטבעי מנעורי להשפיע ויראתי פן יקדמני אחר, וחזרתי מתוך הכתב את המאמר הנפלא אמר ר' אלעזר כל אדם לעמל נברא,³¹ ות"ל כי כלם הבינו בטוב את המאמר, אחר הלימוד שתינו משקה מעט ובניגון חב"די גמרנו וסיימנו. יהי רצון שכל אלה יפעלו אין אַ פנימיות, ניט גינארט.³²

היום באתי בהטארגפרעדסטווא³³ נודעתי ממנהלי עסק המאנופאקטור³⁴ כי יש לי קאנקורענטן³⁵ בהעסק אשר אני עוסק בו זה שני חדשים, והלא המה ... מי יוכל לתאר אחד מיני אלף, היסורים והעגמו"ג שלי, וכדאי הי' לי בזיון וקצף בעת שמעתי מפי הערל בספרו אשר באו לקבל אַבראזיא³⁶ עבור פינלאנד ושלחו לרומיניא. והוא הערל אמר והתרה להם כי אני וה' בעזפאלאו³⁷ כבר עוסקים בזה והם השיבו לו כי לא איכפת להם. והיום ישאל אותי מדוע ספרתם לה' ... עדי בשמים כי בשעה זו איני עתה מחוסר לחם ממש בארץ נכרי' בדד וגלמוד, אין לי פה עתה קרוב וגואל. אין צערי גדול כל כך ממניעת הריוח אשר קויתי ואחשוב כי על ידו יקולקל. כצערי רוחני ומאַראליא גוואלד³⁸ גישריגין? ווער? וועמען? שעה ארוכה הי' לי (אחרי אשר נודעתי מזה), חיל ורעדה ממש לא ידעתי מנוח, בושתי ונכלמתי לספר לפני מי, וגם אין לי למי להשיחנה, ואך אחרי אשר למדתי את המאמר הנ"ל ושם מבואר עפ"י חסידות בהסבר טוב הפירוש "מלאכתו באמונה" שעוסק בענין האמונה, והעושה כן היינו מי שעוסק בהעבודה באמונה אז כל עניני עולם מאירים לו, דיא³⁹ וועלט איז בא איהם א ליכטיקיע, שרואה את השי"ת. הדברים האלו הפיחו בי רוח חיים ונשקט מעט רוחי בקרבי והשי"ת ירחם ויגמור את הענין בכי טוב, ואם כי היטב חרה אפי בקרבי עלי', אך מברך אני אותו בכל טוב סלה בגו"ר ... ד' יכפר בעדו.

²⁸ ר' מרדכי חפץ. אודותיו ראו: לוין [לעיל, הערה 3], עמ' תנג.

²⁹ ר' יחזקאל פייגין. אודותיו ראו: ר' אהרן לייב ראסקין, הרי"ף: מכתבים ותולדות ימי חייו של הרב החסיד ר' יחזקאל פייגין הי"ד, ניו יורק תשע"ח, עמ' ח-יז. ועוד.

³⁰ ר' אשר וויילער. אודותיו ראו הנסמן באגרות קודש – אדמו"ר הרי"צ, כרך יז, עמ' תמד.

³¹ ספר המאמרים תרפ"ט, עמ' 218-226.

³² = בפנימיות בלי לרמות [את עצמנו].

³³ = משרד סחר.

³⁴ = הייצור.

³⁵ = מתחרים.

³⁶ = דוגמאות.

³⁷ אולי הכוונה לר' דוב ניסן בופלוב.

³⁸ = צועקים גיוואלד מי? למי?

³⁹ = העולם אצלו מואר.

בטוח אנכי על לבו הטהורה והקדושה של כ"ק אדמור"ר שליט"א אשר לא יתרעם ולא יקפיד עלי. יודע כ"ק אדמור"ר שליט"א את נפשי המרה וכי נשבר ונדכה הנני מאד מאד, ואין אדם נתפס על צערו. זה קרוב לשתי שנים אשר הפריד והרחיק אותי ד' מב"ב היקרים לי יותר מנפשי שי', אֶהְבְּתִי אֵלַי עֲזָה מְאֹד, וְכִמוּכֹּ אֶהְבְּתֶם אֵלַי. ואין אנו יכולים לראות ולראות, מה מאד שמחתי לך הִרְשָׁה לִי רַבִּינוּ הַק' שֶׁלִּיט"א לְעֻזּוֹב אֶת רִיגָה הָאֶהוּבָה לִי ג"כ, וְלִנְסוּעַ לְבֵיתִי בְּבִרְכָה וְהַבְּטָחָה.

מהרבנית הצעירה¹⁹ שליט"א נתכבדתי להקרא לשלחן גבוה על ש"ק, ברוב אהבה והתקרבות. שמח אני מאד מזה, כי הרבה יסורים הי' לי מזה אם מוכרח אהי' לישיב בש"ק על שלחן אחרים, אשר לא הורגלתי זה יותר משלשים שנה...

אסיים בקדה והשתחואה עבדם נאמן המוכן ומזומן למסור נפשו וגופו בעד רבינו הקדוש הטהור והחכם בכל עת.

אלי' חיים בן רבקה

נפשי בשאלתי להיות לי לעזר לקניית האוטאמאט, החצי יש לי ונצרך לי גאראנטיא⁴⁰ על החצי השני. דברתי עם הרש"ג שליט"א אך ללא הועיל.

⁴⁰ = ערבון.

[ב]

במכתב מתאר רא"ח את הנעשה בין אנ"ש דריגה לאחר
 יציאת אדמו"ר הריי"צ לארץ ישראל ומהנעשה בבית הרבי.

המכתב להלן נדפס בחלקו על ידי ר' שלום יעקב חזן,
 'משפאליערנא על הכותל המערבי...' בית משיח, גליון 185
 (י"ח סיון תשנ"ח), עמ' 32.

ב"ה, א' ה' מנ"א תרפ"ט, ריגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מה מאד שמחתי בזכותו לראות פ"ש אלי בגכי"ק אדמו"ר שליט"א במכתב הרבנית
 תליט"א [א]. הענג הזה הפיח בי רוח חיים ויגבה מעט את דרכי ומצבי השפלה מאד בימים האחרונים.
 אתנו אנ"ש ב"ה שלום. המנין בבית כ"ק שליט"א כמנהגו נוהג, וכן הקידוש אחר התפלה
 למטה.⁴¹ בצירוף המשכת אורות מלמעלה הכל כמקדם, להגבאי⁴² נתוספה עוד מעט טרדא מהעלי'
 הנוספה אחרי נסיעת כ"ק אדמו"ר שליט"א. ובכדי להפטר מקאפ דרייעניש⁴³ ומבקרית הַחלטתי
 ליתן בכל העת הפנוי מאור הגדול לאחד אשר התורה אמרה עליו "וקדשתו", והוא הרש"י שי'
 הכהן.⁴⁴ וסמכתי על ההלכה פסוקה "שאפי" כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול מיישראל"
 רמב"ם הל' תפלה פרק [י"ב].⁴⁵ "חק לישראל יום א' דברים"... אם כי קשה מאד מאד, החילוץ,
 אבל בכל פעם ששיגיעו הרגעים האלו קודם מפטיר, זוכר אני הַשבתים שלח, קרח, חקת ל"ע⁴⁶ דשנת
 [תר] פ"ז אשר אז התפללתי ג"כ בהיכל כ"ק שליט"א על מאכאוואי.⁴⁷ וב"א⁴⁸ הרפ"ט⁴⁹ שי' הגבאי
 לא ידע מה לעשות. ובעינים דמעוּת שלישי, נגש אַלי בזה"ל פעטיר⁵⁰ איהר ווילט מפטיר? ואני
 בדמעוּת השבתי "גייא"⁵¹ משוגע-ניר אוועק פון מיהר". וכה פנה אל כל אחד מאתנו המתפללים אז

⁴¹ התפילות התקיימו בדירת הרבנית שטערנא שרה, דירה מס' 1 בקומת הקרקע.

⁴² היינו רא"ח בעצמו, כפי שמספר בהמשך מכתבו.

⁴³ = מבלבול מוח.

⁴⁴ לא ברור מיהו.

⁴⁵ הלכה יח.

⁴⁶ = לא עלינו.

⁴⁷ דירת אדמו"ר הריי"צ בלנינגרד הייתה ברחוב מאַכאוואַיא 22.

⁴⁸ = ובן אחי.

⁴⁹ ר' פנחס טודרוס ב"ר בנימין אלטהויו. בתרצ"ז עלה ארצה. עסקן נמרץ ורב פעלים. אודותיו ראו: כפר חב"ד, גליון 590 (ו' מרחשון תשנ"ד), עמ' 14-20; שם, גליון 591 (י"ג כסלו תשנ"ד), עמ' 12-19. ועוד.

⁵⁰ = דוד, אתם רוצים מפטיר?

⁵¹ = משוגע, לך ממני.

שם. אשר ב"ה רבים הי', וכל אחד ואחד השיב לו ברוגז טשעפיא⁵² זעך אפ פון מיהר, והספר תורה מונחת ותובעת עלבונה, עד אשר היתה צעקה גדולה מכל הנאספים. ונמצא אחד, וואס קען⁵³... הר' בעריל שכלמ-ס...⁵⁴ מיט⁵⁵ עם האבן מיהר דעמולט אפ גישלאגן כפרות. התמונה המבהילה הזאת עומדת לעד חי בכל פעם אשר יגיע זמנה עתה, והנני מברך בלבבי את השי"ת על התמורה, משפאליערנא [א]ל הכותל מערבי⁵⁶ וכהנה.

הקביעת עתים לדא"ח עודנו חזק ב"ה כיום הבראה, שלשה פעמים בשבוע, יום ב' ויום ה' וש"ק בכאזאר, ²¹ ויום ג' בהמנין של צעירי אגודת ישראל. ביום ג' העבר למד דא"ח לפני הצעירים הרי"ף שי' בהמנין שלהם, ות"ל כי הי' לחן ותפארת. במלה אחת "מען⁵⁷ לערינט און מען דאווינט" כאשר השיב בקיין גרע"ו בסלאוויאנסק⁵⁸ הקאמיססיער ה' אבלאן א' על שאלתו של רבינו הגדול נבג"מ זי"ע וואס⁵⁹ טוט זעך אין פעטערבורג? אין פאליא-ראיאל?⁶⁰ ותשובתו היתה בפאלעסי⁶¹ תמימות "מען לערינט און מען דאווינט", ועתה כעין זה הנני כותב לרבינו הק' שליט"א! ובאמת חשבת ואמרת הלא בקדש חזיתך, ווען⁶² דער רבי שליט"א איז דא אין דער היים... ומדוע ככה רק בהס[ת]לקות האור לא אדע טעמה. ובדרך אפשר יש לאמר הטעם הידוע לחסידים פאר⁶³ וואס דאיין ליובאוויציר בע"ב⁶⁴ ניט קיין חסידים, ממשל החול היבש אשר על שפת הים.⁶⁵

בהיכל כ"ק שליט"א ב"ה הכל שלום ושלחה, עולם ישר אני רואה בכל יום, העליונים והתחתונים בהתאחדות גמורה ובחיבה יתירה יורדים ועולים בכל יום זה אל זה, ומחזקים ומשגיחים זה על זה, ועוד הפעם אומר הלא בקדש חזיתך, וגם הוא חכם.

⁵² = עזוב אותי; רד ממני.

⁵³ = אשר יכול.

⁵⁴ = לא ברור מיהו.

⁵⁵ = איתו או ערכנו כפרות.

⁵⁶ באותה תקופה שהה אדמו"ר הריי"צ בארץ ישראל, וכוונתו להצביע על עומק השינוי שאדמו"ר היה במאסר, ועתה נמצא בכותל המערבי.

⁵⁷ = לומדים ומתפללים.

⁵⁸ אחר היציאה מליובאוויטש אדמו"ר הרש"ב שהה בתקופות מסוימות בסלאווינסק הסמוכה לרוסטוב. ראו אגרות קודש - אדמו"ר הריי"צ, כרך א, עמ' תרלב: "עת צאתנו מליובאוויטש, גלות אריאל, גלות רוסטוב, דירת רוסטוב, סלאוויאנסק, החזרה לרוסטוב מעון החדש".

⁵⁹ = מה נעשה בפטרבורג? בפאלה רויאל?

⁶⁰ בשנים ההם שכר רא"ח את מלון פאלה רויאל, בפטרבורג, אשר שימש כמשרדו. רוב עובדי המשרד היו בחורים מישיבת תומכי תמימים, עבודתם שם הייתה על-מנת לדחות את שירותם הצבאי. ראו תשורה ברדה-גוברג, ג' טבת תשע"ט, עמ' 80.

⁶¹ = פולסיה (שם מחוז). וכנראה כוונתו לתמימות שמאפיינת תושבי מחוז זה.

⁶² = כשהרבי שליט"א הוא כאן בבית...

⁶³ = לכך ש'בעלי-הבתים' הליובאוויטשאים שלכם אינם חסידים.

⁶⁴ = בעלי-בתים.

⁶⁵ משל זה בהקשר זה ראו: קונטרס ומעין מבית ד', עמ' 25; ספר השיחות תש"ב, עמ' 110; תורת מנחם - התועדויות, תשמ"ו, כרך ד, עמ' 370; נחום שמריה ששונקין, זכרונותי, תשמ"ח, עמ' 51-52.

יש לי הצעה לנסוע על הכנסי' הגדולה לוויין "אגודת ישראל",⁶⁶ ויש לי חשק גדול. רוצה אני לראות בעיני מה זה? ויוכל היות אשר יתנו לי על הוצאות ואסע איה"ש⁶⁷ על דעת עצמי ומכח עצמי, אפשר ע"י זה יוגבה רוחי מעט, איך⁶⁸ בין זייער אראפ גיפולען בא זעך, אשר ממש אין לשער. איך⁶⁹ פאל אלע טאג ר"ל, ואין לי שום עצה לזה, ויש לי פחד גדול מזה והעצה היעוצה להציל את נפשי היא לפי דעתו רק קיבוץ ב"ב שי' אתי עמי.

מוכרח אני להפסיק עס⁷⁰ פאר קוועצ דאס הארץ.

עבדם נאמן המתאבק בעפר רגליהם הישרה

אלי' חיים בן רבקה

מקול"ע או"ש לידיעה חתנא דבי נשיאה הרש"ג שליט"א.

⁶⁶ הכנסייה הגדולה השנייה של אגודת ישראל התקיימה בה' - י"ב אלול תרפ"ט.

⁶⁷ = אם ירצה השם.

⁶⁸ = אני מאוד בנמיכות רוח.

⁶⁹ = אני נופל [ברוחי] כל יום.

⁷⁰ = זה מכוון את הלב.

לזכות

ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת רבקה

וילדיהם

משה, מרדכי אלעזר ושולמית

שיחיו

פרקש